

Az RDA kapcsolata a nemzetközi könyvtári modellekkel, és elemkészletekkel I.

A Resource Description and Access (RDA) új nemzetközi leírási szabvány fejlesztése három területen is kapcsolódik az utóbbi évek jelentősebb könyvtári, technológiai, illetve szabványosítási törekvéseihez: az RDA részletes szabályrendszert dolgozott ki az FRBR-modellek alapján; a szemantikus web szabványainak és technikáinak térnyerése az évek során szintén jelentős befolyással volt magának a szabvány elemeinek fejlődésére; végezetül pedig, az RDA fogalmi és koncepcionális fejlődése katalizálta a MARC21 adatelemkészletében bekövetkezett fejlesztéseket. Jelen dolgozat egy három részes sorozat első tagja: az elsőben az FRBR-, illetve FRAD-modellek és az RDA kapcsolatát fejtjük ki bővebben, a következő írás az RDA szótárai és a szemantikus web kapcsolatáról fog szólni, míg harmadikként az RDA-nak a MARC21-re gyakorolt hatását vesszük számba.

Tárgyszavak: bibliográfia; katalogizálás; szabályzat

A tanulmány alapját képező előadás *Resource Description and Access (RDA), eszköz a könyvtárak jövőbeli információközvetítő feladatainak ellátásához* címmel, 2015-ben az *ELTE Könyvtár- és Információtudományi Intézete*, valamint *Könyvtár-tudományi Doktori Programja* szervezésében a *Magyar Tudomány Ünnepe* rendezvénysorozat keretében *Valóságos könyvtár – könyvtári valóság II.* (2015. november 23-24.) címmel tartott konferencián hangzott el. Az előadások szerkesztett anyagából álló kötet hamarosan megjelenik, azonban a terjedelmi korlátok miatt az egyes megállapítások csak összefoglaló jelleggel kerülhettek megemlítésre a nyomtatott változat számára leadott változatban. A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás biztosította a megtisztelő lehetőséget az egyes részművek bővebb kifejtésére.

Az akkori előadás fő gondolata az volt, hogy az RDA fejlesztése és megjelenése három irányban hatott: részletes szabályrendszert dolgozott ki az FRBR-modell alapján; a szemantikus web szabványainak és technikáinak térnyerése az évek során szintén jelentős befolyással volt a szabvány elemeinek fejlődésére; végezetül pedig, az RDA fogalmi és koncepcionális fejlődése katalizálta a MARC21 adatelemkészletében bekövetkezett fejlesztéseket.

Elsőként az FRBR és az RDA kapcsolatát fejtjük ki bővebben, a következő írás az RDA és a szemantikus web kapcsolatáról fog szólni, míg harmadikként az RDA-nak a MARC21-re gyakorolt hatását vesszük számba.

tikus web kapcsolatáról fog szólni, míg harmadikként az RDA-nak a MARC21-re gyakorolt hatását vesszük számba.

Az FRBR-modell az 1998-as közzététele óta eltelt időben jelentős hatással volt mind a könyvtári szolgáltatások fejlődésére, mind a nemzetközi szakirodalomra. Önálló tanulmányt igényelne az azóta született publikációk összefoglaló áttekintése. Annyit azonban talán itt is megállapíthatunk, hogy mind a gyakorlati, mind az elméleti kérdéseket illetően az FRBR hatása igen szerteágazó, és ezek közül a jelentősebbekre említünk néhány példát. 2001-ben *Patrick le Boeuf* foglalta össze az FRBR addigi recepcióját és hatásait *FRBR and Further* c. tanulmányában¹. A modell számtalan kérdést és felvetést indukált a különböző szakmai fórumokon, az FRBR módosítása, átdolgozása azonban máig nem következett el. Emellett a különböző könyvtári rendszerek fejlesztői kísérleteket tettek a könyvtári adatbázisokban, katalógusokban található rekordállomány, illetve az OPAC-ok „frbrizálására”, és mind az alkalmazott algoritmusokról, mind a tapasztalatokról számtalan publikáció született. Az FRBR-modell közzététele követő első évtized ilyen irányú tapasztalatait összegzi például *Timothy J. Dickey FRBRization of a Library Catalog* című áttekintésében.² Az FRBR gyakorlatba ültetésekor szinte minden esetben felmerültek olyan kérdések, amelyek vagy a modell túl általános voltára, vagy a katalógusok meglévő elem-

készletének elégtelenségére hívták fel a figyelmet. Mindezek a kísérletek magukkal hozták a meglévő rekordok adatkészletének elemzését. Szintén a teljesség igénye nélkül emelünk ki egyet az ezzel foglalkozó írások közül: *Martha Yee* vizsgálta a „work” és „expression” szintek azonosításának lehetőségét „*FRBRization: A Method for Turning Online Public Finding Lists into Online Public Catalogs*” c. elemzésében.³

A magyar nyelvű szakirodalomban szintén több szerző foglalkozott – behatóbban vagy érintőlegesen – mind az FR-szabványcsaláddal, mind általánosabban az adatmodellek kérdésével; itt a legalapvetőbbekre – Berke Barnabásné, Dudás Anikó, Ungváry Rudolf tanulmányaira⁴ – hívnánk fel a figyelmet.

Szorosabban kapcsolódnak témánkhoz azok a vizsgálódások, amelyek a különböző elméleti modellek és elemkészletek kapcsolatát vizsgálták. A nemzetközi szakirodalom korábban feltérképezte az FRBR és *Barbara Tillett* taxonómiájának kapcsolatát⁵; illetve a MARC21 és az FRBR kapcsolatrendszerét⁶, valamint az RDA az FRBR és FRAD modellek közötti összefüggéseket⁷. (Jelen tanulmány leginkább ez utóbbi forrás nyomdokain halad, de részben a közzététel óta eltelt idő és az RDA szövegében bekövetkezett fejlődés teszi indokolttá az újabb elemzést, részben pedig az, hogy a hazai szakirodalomban először kerül sor ilyen jellegű összefoglalásra.)

Szót kell még ejteni a szemantikus web szabványainak és technológiáinak megjelenésével azok FRBR-re gyakorolt hatásáról. Mivel ezzel a témával a sorozat következő írásában szeretnénk részletesebben foglalkozni, itt éppen csak jelezzük a fejlődés újabb irányait, *Gordon Dunsire: Representing the FR Family in the Semantic Web*⁸, illetve *Lynne C. Horvath FRBR and Linked Data: Connecting FRBR and Linked Data*⁹ c. írásait ajánlva. Az FRBR fogalmi és strukturális elemzései pedig már magukkal hozták újabb modellek megjelenését is, mint például az FRBRoo.¹⁰

Módszertan

Mivel az FRBR-modell szövege elérhető hivatalos magyar fordításban, ezért az idézetek során, illetve az elemkészletek felsorolásánál a magyar szöveget használtuk. Az összehasonlítás illetve elemzés céljára azonban természetesen használni kellett az eredeti angol szöveget, hogy a másik két doku-

mentumban szereplő kifejezéseket könnyebben lehessen a szövegen belül azonosítani. Az FRBR magyar fordításában az „attributes” helyett a találó „ismérvek” kifejezés szerepel. A jelen tanulmány szövegében azonban elsősorban a magyar nyelvi környezetben is elfogadott „attribútumok” kifejezést használtuk, hogy az azonos témáról szólva az FRBR „attribútumai, és a FRAD ill. RDA kapcsán emlegetett „attributes” egymásra vonatkozása minél egyértelműbben követhető legyen.

Az attribútumok esetében az összevetés alapjául szolgáló FRBR-elemek is mint logikai (összefoglaló) egységek vannak megadva. „*A tanulmány számára kifejlesztett modell alapelemei – az entitások, ismérvek és kapcsolatok – azoknak az adatoknak a logikai elemzéséből származnak, amelyek jellegzetesen bibliográfiai rekordokban szerepelnek.*” „*Fontos megjegyezni, hogy a tanulmány számára kidolgozott modell nem fedi le a besorolási rekordokban általában kifejezett ismérvek és kapcsolatok teljes tartományát. A modell a besorolási rekordok középpontjában álló entitásokat írja le – személyek, testületek, fogalmak stb. –, és számba veszi az entitások közötti kapcsolatokat, valamint magában a bibliográfiai rekordban leírt entitásokat. A modell megállapítja az entitások ismérveit is, de csak olyan mértékben, amennyiben azok jellemzően szerepelnek a bibliográfiai rekordban.*”¹¹

Az FRBR főszövege tartalmazza az entitások, ismérvek, kapcsolatok logikai szintjének felsorolását, az „A Függelék” megadja az általánosságban használt kategóriáknak az ISBD (International Standard Bibliographic Descriptions = Nemzetközi Szabványos Bibliográfiai Leírás), GARE (Guidelines for Authority and Reference Entries = Útmutató a besorolási és utalótételekre), GSARE (Guidelines for Subject Authority and Reference Entries = Útmutató a tárgyi besorolási adatokra és utalótételekre) adatelemeivel való megfeleltetést, vagyis az azokban a rendszerekben szereplő leíró adatelemeikkel, amelyeket a mindennapi feldolgozó munkafolyamatok során számunkra ismerősen és megszokottan használunk. Ezen kívül „*a jegyzék minden egyes logikai ismérv alatt – ahol csak lehetséges – tartalmazza az UNIMARC megfelelő kódolt adatmezőt.*”¹² Az elemzés során a főszövegben felsorolt adatelemeikkel dolgoztunk.

Végezetül: az FRBR-ben a kapcsolatok táblázatokban szerepelnek. Ezeket a jelen tanulmány szövegének egységessége miatt felsorolásként adjuk meg, lemondva így néhány információ, pél-

dául a többszintűség, vagy az önálló és származtatott művek megkülönböztetésének, valamint a példaanyag stb. jelöléséről.

A FRAD és az RDA egyelőre hivatalos fordításban nem érhető el magyar nyelven. Ezekből a dokumentumokból lehetőség szerint következetesen az angol kifejezéseket idéztük. A szövegkörnyezetnél a mondanivalóba illeszkedően vagy az angol szövegkörnyezetet is idéztük, vagy pedig szögletes zárójelben, dőlt betűvel szedve egy magyar nyelvű tartalmi megfeleltetést adtunk meg.

Az RDA elemzése során az RDA Toolkitet használtuk a szöveg eléréséhez. Ez egy bonyolult felépítésű html dokumentum, amit a linkek keresztül hálózhatnak be és kötnek össze. Az RDA ráadásul megkülönböztet „core” és „enhanced” elemeket, ezeket az egyes fejezeteken belül egymás után írja le, de hogy melyik elem melyik kategóriába tartozik, az csak a fejezet szövegéből derül ki. Az RDA Toolkit egy önálló, „Tools” elnevezésű menüben – tehát nem az RDA főszövegéhez kapcsolódva – elérhetővé tesz egy-egy megfeleltetést különböző modellek elemkészlete és az RDA elemei között, amelyek itt betűrendben követik egymást az egyes entitásokhoz kapcsolódva. Ez a szerkezet bár jobban hasonlít az elméleti modellekhez, kevésbé enged tájékozódást az RDA szerkezetében és összefüggéseiben, ezért az attribútumok és kapcsolatok felsorolásához alapvetően a tartalomjegyzéket használtuk.

Mivel az egyes fejezetek nem teljesen az FRBR logikája szerint tárgyalják az entitásokat és az azokhoz kapcsolódó attribútumokat, illetve egészen más mind az attribútumok, mind a kapcsolatok részletezettsége, mint akár az FRBR-, akár a FRAD-modellben, azokat a fejezetszámokat is leírtuk az RDA egyes elemeivel együtt, ahol előfordultak, hogy megkönnyítsük az esetleges visszakeresésüket.

Áttekintés az FR szabvány családról

Az FRBR-modell 1998-as megjelenését követően az első teljes szövegváltozatot (draft) 2005 közepén, a második, visszajelzések alapján kiegészített változatot (second draft) 2007 áprilisában bocsájtotta vitára az *IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records*.¹³ A végző, teljes változat 2008 óta olvasható az IFLA honlapján.¹⁴ Időközben, 2006-ban elkészült az FRBR magyar fordítása is, mely szintén elérhető az IFLA

Vass J.: Az RDA kapcsolata a nemzetközi könyvtári ...

honlapján.¹⁵ (Amikor a következőkben az FRBR-ből vett kifejezést használunk, vagy a szövegre hivatkozunk, a magyar fordítást fogjuk alapul venni.)

Az FRBR-munkacsoport kezdettől fogva a felhasználók igényeinek vizsgálatát helyezte a középpontba, melyek azok az igények/műveletek, amelyek a bibliográfiai adatbázis használatát meghatározzák.

Itt kell megemlíteni, hogy az authority fájlok kezdettől kívül ezek az FRBR vizsgálódásain. Az IFLA önálló munkacsoportokat hozott létre ezen adattípusok vizsgálatára. 2005-ben kezdte meg működését a *Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records (FRANAR)*. Ez a munkacsoport tette közzé 2009-ben (a végleges változatot 2013-ban)¹⁶ a *Functional Requirements for Authority Data (FRAD)*¹⁷ elnevezésű dokumentumot, amely egyrészt ugyan az FRBR alapjain álló entitásokból indult ki, de számos olyan entitást is hozzáadott a modellhez, amely az FRBR-ben nem szerepelt; másrészt az FRBR-hez képest némileg eltérő felhasználói igényeket állított a középpontba.¹⁸ (A dokumentumnak magyar fordítása még nem érhető el.)

A harmadik munkacsoport, a *IFLA Working Group on the Functional Requirements for Subject Authority Records (FRSAR)* 2010-ben tette közzé azt a dokumentumot, amely lényegében a bibliográfiai leírásban megadható „tárgyi melléktételekkel” foglalkozik *Functional Requirements for Subject Authority Records (FRSAR)* címen.¹⁹ (A dokumentumnak magyar fordítása még nem érhető el.)

A legelső modellt, az FRBR-t követő másik két dokumentummal kiegészülve született meg az „FRBR-család”, vagy ahogy szintén terjedőben van, a „FRamily”.

Az FRBR rövid áttekintése

Az elsődleges cél a korai könyvtári katalógusok vagy a modern bibliográfiai eszköztárak építéskor mindig is az volt, hogy a felhasználókat hozzásegítsük a gyűjtemény hozzáférésehez, illetve a kapcsolódó anyagokhoz (related materials). Az angol-amerikai katalogizálási gyakorlat az első funkciót hagyományosan a fő- és melléktételekkel, a második funkciót a tárgyszórendszerekkel támogatja. A tudás gyarapodása, szélesedése, a kiadványok számának és fajtáinak burjánzása magával hozta

a bibliográfiai rendszerek fejlődésének szükségét is. Már a korai elméletek az 50-es években, illetve az 1961-es párizsi alapelvek is számolnak a műszellemi szintjének és a materiális kifejeződésnek a kettősségével, noha a szabályozásban végül is jó ideig nem oldották meg a kérdést. A 80-as években több tanulmány foglalkozott a bibliográfiai kapcsolatok feltérképezésével,²⁰ természetével (mű és kifejeződése; különböző kiadások; különböző hordozókon való kiadások; előbb-utóbb, részegész; több alkotó; alkotói minőségek stb.). Nem a bibliográfiai rekord természetében keresendők ezek a jellemzők, inkább a fogalmi rendszerben, illetve a struktúrában. Az FRBR éppen azokat az entitásokat azonosította, amelyek a könyvtárhasználókat érdeklik, valamint azokat a kapcsolattípusokat, amelyek az entitások között létrejönnek, illetve a különböző használói szokásokat, amelyek a bibliográfiai rekordok közötti keresésre jellemzők:

- megtalálni azt a művet, amely megfelel keresési szándékunknak,
- azonosítani (annak megerősítése, eldöntése, hogy a talált mű valóban a keresett mű),
- kiválasztani (egy esetleges nagyobb találati halmazból),
- megszerezni, elérni a kiválasztott művet.

Mint ismeretes, az FRBR az általa azonosított, összesen tíz entitást három nagyobb csoportba sorolja:

- Az entitások 1. csoportja: mű, kifejezési forma, megjelenési forma, példány.
- Az entitások 2. csoportja: személy, testület.
- Az entitások 3. csoportja: fogalom, tárgy, esemény, hely.

Az 1. csoportba tartozó entitások képviselik „a szellemi vagy művészi törekvés eredményeként létrejött produktumokat”²¹, melyeknek – a felhasználói szempontok alapján – négy szintjét lehet megkülönböztetni. A „mű” egy önálló szellemi vagy művészeti alkotás; a „kifejezési forma” a mű egy intellektuális vagy művészi kifejeződési formája, ideértve az eltérő kiadásokat, fordításokat, előadásokat, adaptációkat stb.; a „megjelenési forma” egy bizonyos fizikai megtestesülése az adott mű adott kifejezési formájának; a „példány” pedig a megjelenési forma egy adott példája.

A 2. csoportba tartozó entitások az első csoportba sorolt alkotások szellemi vagy művészi tartalmáért, fizikai megvalósításáért, terjesztéséért vagy megőrzéséért felelnek.²²

A 3. csoportba azoknak az entitásoknak a további halmaza sorolódik, amelyek az első csoportba tartozó alkotások tárgyául szolgálhatnak.

Az FRBR-modellben azonosított kapcsolattípusok a következők: „equivalence”, „derivative”, „descriptive”, „whole/part”, „accompanying”, „sequential”, „shared characteristic”.²³

Az első csoport entitásai között a következő kapcsolatok jöhetnek létre: „megvalósulása”, „megtestesülése”, „szemléltetése”. *„Meg kell jegyezni, hogy ezek a kapcsolatok logikailag folyamatos láncként működnek. Vagyis, hogy a kapcsolat a műtől a kifejezési formához átvezet a kifejezési formától a megjelenési formához való kapcsolathoz, és azután mindkét kapcsolat átvezet a megjelenési formától a példányhoz való kapcsolathoz. Így, ha a kifejezési forma és az azt megtestesítő megjelenési forma között kapcsolatot hozunk létre, a megjelenési forma logikusan kapcsolódik a műhöz, amely a kifejezési formában valósul meg, mivel a kifejezési formát összekapcsoltuk azzal a művel, amit az megvalósít.”*²⁴

A második csoport entitásai között „létrehozó”, „megvalósító”, „előállító”, „tulajdonos” található.

A „tárgya lehet” kapcsolattal mind a három csoportba tartozó entitások kapcsolódhatnak egy műhöz.

Ezen túl a modellben meghatározott kapcsolatok között vannak „egész és rész” típusú kapcsolatok, melyek megvalósulhatnak mind „mű” – „mű”, mind „kifejezési forma” – „kifejezési forma”, mind „megjelenési forma” – „megjelenési forma”, mind „példány” – „példány” között; valamint az első csoport különböző entitásai között is.

Az FRBR továbbá azonosítja az egyes entitások ismérveit (attribútumait). Ezek a jellemzők foglalják magukban mindazokat az információkat (bibliográfiai adatokat), amelyeket a napi katalogizálási, bibliografizálási gyakorlat során rendszeresen rögzítünk a leírt dokumentummal kapcsolatban. Ilyenek például – a különböző dokumentumtípusokra jellemző adattípusokból válogatva – a következő adatok: cím; keletkezési idő; típus; műfaj; számozási adatok, méretarány (térképé); kotta típusa stb.

Az egyes attribútumokat a dokumentum aszerint csoportosítva sorolja fel, hogy a művészi alkotás mely szintjéhez – mű, kifejezési forma, megjelené-

si forma, példány – rendelhető hozzá, illetve mely szint azonosítását segítik elő.

Entitások az FRBR-, FRAD-modellekben, valamint az RDA-ban

FRBR

- Az entitások 1. csoportja: mű, kifejezési forma, megjelenési forma, példány.
- Az entitások 2. csoportja: személy, testület.
- Az entitások 3. csoportja: fogalom, tárgy, esemény, hely.

Entitások a FRAD-modellben:

Person
Family
Corporate Body
Work
Expression
Manifestation
Item

Concept
Object
Event
Place
Name
Identifier
Controlled Access Point
Rules
Agency

RDA entitások

Person
Family
Corporate Body
Work
Expression
Manifestation
Item
Concept
Object
Event
Place

FRBR	FRAD	RDA (a szöveg szerkezetének sorrendjében)
Work	Person	Manifestation
Expression	Family	Item
Manifestation	Corporate Body	Work
Item	Work	Expression
Person	Expression	Person
Corporate Body	Manifestation	Family
Concept	Item	Corporate Body
Object	Concept	Concept
Event	Object	Object
Place	Event	Event
	Place	Place
	Name	
	Identifier	
	Controlled Access Point	
	Rules	
	Agency	

Attribútumok az FRBR-, FRAD-modellekben, valamint az RDA-ban

Az entitásokhoz tartozó attribútumok az FRBR-modellben

FRBR attribútumok

Mű

a mű címe
a mű típusa (jellege)

a mű keletkezésének ideje
egyéb megkülönböztető jellemző
a befejezés szándéka
a célközönség
a mű környezete, összefüggése
az előadás eszköze (zenemű esetében)
számozás (zenemű esetében)
hangnem (zenemű esetében)
koordináták (kartográfiai mű esetében)
napéjegyzetlenség (kartográfiai mű esetében)

Kifejezési forma

a kifejezési forma címe
a kifejezési forma műfaja (formája)
a kifejezési forma keletkezésének ideje
a kifejezési forma nyelve
egyéb megkülönböztető jellemző
a kifejezési forma bővíthetősége
a kifejezési forma változtathatósága
a kifejezési forma terjedelme
a tartalom összefoglalása
a kifejezési forma környezete, összefüggése
a kifejezési forma kritikai fogadtatása
a kifejezési forma használatának korlátai
számozási minta (folytatódó dokumentum esetében)
a kiadás várható rendszeressége (folytatódó dokumentum esetében)
a kiadvány várható megjelenési gyakorisága (folytatódó dokumentum esetében)
a kotta típusa (zenei jelölési rendszer esetében)
az előadás eszköze (zenei jelölési rendszer esetében vagy hangfelvételnél)
méretarány (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)
vetület (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)
ábrázolási technika (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)
domborzatábrázolás (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)
geodéziai, hálózati és függőleges (tengely) méret (kartográfiai kép vagy tárgy esetében)
felvételi technika (távérzékelésű kép esetében)
sajátos jellemző (távérzékelésű képesetében)
technika (grafikus vagy vetített kép esetében)

Megjelenési forma

a megjelenési forma címe
szerzőségi közlés
kiadásjelzés
a megjelenés/terjesztés helye
kiadó/terjesztő
a megjelenés/terjesztés dátuma
előállító/gyártó
sorozati közlés
a hordozó formája
a hordozó mérete többfelé
a fizikai hordozó
a felvétel módja
a hordozó terjedelme
a megjelenési forma azonosítója
a beszerzés forrása/hozzáférési felhatalmazás
a hozzáférés feltételei
a megjelenési forma használati korlátai
betűtípus (nyomtatott könyv esetében)
betűméret (nyomtatott könyv esetében)

lapszámozás (fólió) (kézzel nyomtatott könyv esetében)
ívjelzés (kolláció) (kézzel nyomtatott könyv esetében)
a kiadás státusa (folytatódó dokumentum esetében)
számozás (folytatódó dokumentum esetében)
lejátszási sebesség (hangfelvételek esetében)
barázdaszélesség (hangfelvételek esetében)
vágástípus (hangfelvételek esetében)
a szalag tagolása (hangfelvételek esetében)
a hang fajtája (hangfelvételek esetében)
speciális lejátszási karakterisztika (hangfelvételek esetében)
szín, színes (kép esetében)
kicsinyítési arány (mikroformátum esetében)
polaritás (mikroformátum vagy vizuális megjelenítés esetében)
generáció (mikroformátum vagy vizuális megjelenítés esetében)
prezentációs formátum (vizuális megjelenítés esetében)
működési követelmények (elektronikus információforrás esetében)
fájljellemezők (elektronikus információforrás esetében)
a hozzáférés módja (távoli hozzáférésű elektronikus információforrás esetében)
hozzáférési cím (távoli hozzáférésű elektronikus információforrás esetében)

Példány

példányazonosító
ujjlenyomat (fingerprint)
a példány eredete (provenienciája)
jelölések/ajánlások (dedikációk)
kiállítás történet
a példány állapota
kezelési történet
előírányzott kezelés
a példány hozzáférési korlátai

Személy

a személy neve
a személyre jellemző dátumok
a személy címei
a személyhez kötődő egyéb megnevezések

Testület

a testület neve
a testülethez kapcsolódó szám
a testülethez kapcsolt hely
a testülethez kapcsolt dátum
a testülethez kapcsolt egyéb megjelölés

Fogalom

a fogalom megnevezése

Tárgy

a tárgy megnevezése

Esemény

az esemény neve

Hely

a hely neve

Az entitásokhoz tartozó attribútumok a FRAD-modellben

(Az eredeti szöveg csillaggal jelzi azokat az attribútumokat, amelyek az FRBR-ben még nem szerepeltek, ezen a helyen ennek jelölését nem tartottuk szempontnak.)

Person

- Dates associated with the person
- Title of person
- Gender
- Place of birth
- Place of death
- Country
- Place of residence
- Affiliation
- Address
- Language of person
- Field of activity
- Profession/occupation
- Biography/history
- Other information associated with the person

Family

- Type of family
- Dates of family
 - Places associated with family
 - Language of family
 - Field of activity
 - History of family

Corporate Body

- Place associated with the corporate body
- Dates associated with the corporate body
- Language of the corporate body
- Address
- Field of activity
- History
- Other information associated with the corporate body

Work

- Form of work
- Date of the work
- Medium of performance
- Subject of the work
- Numeric designation
- Key [*zenei műveknél*]
- Place of origin of the work
- History
- Other distinguishing characteristic

Expression

- Form of expression
- Date of expression
- Medium of performance of expression
- Language of expression
- Technique
- Other distinguishing characteristic

Manifestation

- Edition/issue designation
- Place of publication/ distribution
- Publisher/distributor
- Date of publication/distribution
- Form of carrier
- Numbering

Item

- Location of item
- Custodial history of item
- Immediate source of acquisition of item

Concept

[a közzététel idején a FR SAR munkacsoport eredményeire vártak]

Object

[a közzététel idején a FR SAR munkacsoport eredményeire vártak]

Event

[a közzététel idején a FR SAR munkacsoport eredményeire vártak]

Place

[a közzététel idején a FR SAR munkacsoport eredményeire vártak]

Name

- Type of name
- Name string
- Scope of usage
- Dates of usage
- Language of name
- Script of name
- Transliteration scheme of name

Identifier

Type of identifier

Controlled Access Point

Type of controlled access point
Status of controlled access point
Designated usage of controlled access point
Undifferentiated access point
Language of base access point
Language of cataloguing
Script of base access point
Script of base access point
Script of cataloguing
Transliteration scheme of base access point
Transliteration scheme of cataloguing
Source of controlled access point
Base access point
Addition

Rules

Citation for rules
Rules identifier

Agency

Name of agency
Agency identifier
Location of agency

Az entitásokhoz tartozó attribútumok az RDA-ban

Section 1: Recording Attributes of Manifestation & Item

2: Identifying Manifestations and Items

2.3 Title
2.4 Statement of Responsibility
2.5 Edition Statement
2.6 Numbering of Serials
2.7 Production Statement
2.8 Publication Statement (FRBR place publ date)
2.9 Distribution Statement
2.10 Manufacture Statement (FRBR fabricator)
2.11 Copyright Date
2.12 Series Statement
2.13 Mode of Issuance*
2.14 Frequency
2.15 Identifier for Manifestation
2.16 Preferred Citation
2.17 Note on Manifestation
2.18 Custodial History of Item
2.19 Immediate Source of Acquisition of Item*
2.20 Identifier for Item
2.21 Note on Item

3: Describing Carriers

3.2 Media Type
3.3 Carrier Type (FRBR form)
3.4 Extent
3.5 Dimensions
3.6 Base Material
3.7 Applied Material
3.8 Mount
3.9 Production Method (FRBR capture)
3.10 Generation
3.11 Layout*
3.12 Book Format*
3.13 Font Size
3.14 Polarity
3.15 Reduction Ratio
3.16 Sound Characteristic* playing speed groove cutting tape spec repr char
3.17 Projection Characteristic of Motion Picture Film
3.18 Video Characteristic
3.19 Digital File Characteristic*File ch
3.20 Equipment or System Requirement
3.21 Note on Carrier
3.22 Note on Item-Specific Carrier Characteristic

4: Providing Acquisition and Access Information

4.2 Term of Availability*
4.3 Contact Information access address
4.4 Restriction on Access*
4.5 Restriction on Use*
4.6 Uniform Resource Locator

Section 2: Recording Attributes of Work & Expression

6: Identifying Works and Expressions

6.2 Title of Work
6.3 Form of Work
6.4 Date of Work
6.5 Place of Origin of Work
6.6 Other Distinguishing Characteristic of Work
6.7 History of Work
6.8 Identifier for Work
6.9 Content Type
6.10 Date of Expression
6.11 Language of Expression
6.12 Other Distinguishing Characteristic of Expression
6.13 Identifier for Expression
6.14 Title of a Musical Work
6.15 Medium of Performance
6.16 Numeric Designation of Musical Work
6.17 Key
6.18 Other Distinguishing Characteristic of Expression of a Musical Work* (App.)
6.19 Title of a Legal Work
6.20 Date of a Legal Work

- 6.21 Other Distinguishing Characteristic of a Legal Work
- 6.22 Participant in Treaty
- 6.23 Title of a Religious Work
- 6.24 Date of Expression of a Religious Work
- 6.25 Other Distinguishing Characteristic of Expression of a Religious Work
- 6.26 Title of an Official Communication
- 6.27 Constructing Access Points to Represent Works and Expressions
- 6.28 Constructing Access Points to Represent Musical Works and Expressions
- 6.29 Constructing Access Points to Represent Legal Works and Expressions
- 6.30 Constructing Access Points to Represent Religious Works and Expressions
- 6.31 Constructing Access Points to Represent Official Communications

7: Describing Content

- 7.2 Nature of Content
- 7.3 Coverage of Content
- 7.4 Coordinates of Cartographic Content
- 7.5 Equinox
- 7.6 Epoch
- 7.7 Intended Audience
- 7.8 System of Organization
- 7.9 Dissertation or Thesis Information
- 7.10 Summarization of Content
- 7.11 Place and Date of Capture
- 7.12 Language of Content
- 7.13 Form of Notation
- 7.14 Accessibility Content
- 7.15 Illustrative Content
- 7.16 Supplementary Content
- 7.17 Colour Content
- 7.18 Sound Content
- 7.19 Aspect Ratio
- 7.20 Format of Notated Music
- 7.21 Medium of Performance of Musical Content
- 7.22 Duration
- 7.23 Performer, Narrator, and/or Presenter
- 7.24 Artistic and/or Technical Credit
- 7.25 Scale
- 7.26 Projection of Cartographic Content
- 7.27 Other Details of Cartographic Content
- 7.28 Award
- 7.29 Note on Expression

Section 3: Recording Attributes of Agents

9: Identifying Persons

- 9.2 Name of Person
- 9.3 Date Associated with Person
- 9.4 Title of Person

- 9.5 Fuller Form of Name
- 9.6 Other Designation Associated with Person
- 9.7 Gender
- 9.8 Place of Birth
- 9.9 Place of Death
- 9.10 Country Associated with Person
- 9.11 Place of Residence, Etc.
- 9.12 Address of Person
- 9.13 Affiliation
- 9.14 Language of Person
- 9.15 Field of Activity of Person
- 9.16 Profession or Occupation
- 9.17 Biographical Information
- 9.18 Identifier for Person
- 9.19 Constructing Access Points to Represent Persons

10: Identifying Families

- 10.2 Name of Family
- 10.3 Type of Family
- 10.4 Date Associated with Family
- 10.5 Place Associated with Family
- 10.6 Prominent Member of Family
- 10.7 Hereditary Title
- 10.8 Language of Family
- 10.9 Family History
- 10.10 Identifier for Family
- 10.11 Constructing Access Points to Represent Families

11: Identifying Corporate Bodies

- 11.2 Name of Corporate Body
- 11.3 Place Associated with Corporate Body
- 11.4 Date Associated with Corporate Body
- 11.5 Associated Institution
- 11.6 Number of Conference, Etc.
- 11.7 Other Designation Associated with Corporate Body
- 11.8 Language of Corporate Body
- 11.9 Address of Corporate Body
- 11.10 Field of Activity of Corporate Body
- 11.11 Corporate History
- 11.12 Identifier for Corporate Body
- 11.13 Constructing Access Points to Represent Corporate Bodies

Section 4: Recording Attributes of Concept, Object, Event & Place

[A fogalomra, tárgyra, eseményre vonatkozó szabályok még kidolgozásra várnak.]

- 16: Identifying Places
- 16.2 Name of Place
- 16.3 Identifier for Place
- 16.4 Constructing Access Points to Represent Places

Kapcsolatok az FRBR-, FRAD- modellekben, valamint az RDA-ban

Az entitások között létrejövő kapcsolatok az FRBR-modellben

Ezek azokat a főbb kapcsolattípusokat nevezik meg – *a teljesség igénye nélkül* [kiemelés VJ] –, amelyek az azonos entitástípusok vagy az eltérő entitástípusok esetében működnek, és magukba foglalják azoknak a speciális entitásfajtáknak a példáit, amelyek a kapcsolat minden egyes típusában jellemzően jelen vannak.²⁵

A mű, a kifejezési forma, a megjelenési forma és a példány közötti kapcsolatok

megvalósulása (mű és kifejezési forma között)
megtestesülése (kifejezési forma és megjelenési forma között)

szemléltetése (megjelenési forma és példány között)

Kapcsolatok személyek és testületek között

létrehozó (mű és személy, illetve testület között)
megvalósító (kifejezési forma és személy, illetve testület között)

előállító (megjelenési forma és személy, illetve testület között)

tulajdonos (példány és személy, illetve testület között)

Tárgy – kapcsolatok

tárgya lehet

egyéb kapcsolatok eredetileg a reciprok értékek egymás alatt szerepelnek, nem ellentéteséget fejeznek ki, hanem oda-vissza logikai kapcsolatot

Mű – mű kapcsolatok

folytatás (van folytatása / valaminek a folytatása)
melléklet (van melléklete / valaminek a melléklete)
kísérő (van kísérő anyaga / valaminek a kísérő anyaga)

összefoglalás (van összefoglalása / valaminek az összefoglalása)

átdolgozás (van átdolgozása / valaminek az átdolgozása)

átültetés (van átültetése / valaminek az átültetése)

utánczás (van utánczata / valaminek az utánczata)

egész/rész (van része / valaminek a része)

(ez utóbbi érvényes az analitikus feldolgozásra, sorozatok tagjaira, többkötetes mű önálló tagjaira)

Kifejezési forma – kifejezési forma kapcsolatok

rövidítés (van rövidítése / valaminek a rövidítése)

revízió (van revíziója / valaminek a revíziója)

fordítás (van fordítása / valaminek a fordítása)

átirat (zenemű) (van átírata / valaminek az átírata)

folytatás (van folytatása / valaminek a folytatása)

melléklet (van melléklete / valaminek a melléklete)
kísérő (van kísérő anyaga / valaminek a kísérő anyaga)

összefoglalás (van összefoglalása / valaminek az összefoglalása)

átdolgozás (van átdolgozása / valaminek az átdolgozása)

átültetés (van átültetése / valaminek az átültetése)

utánczás (van utánczata / valaminek az utánczata)

Egész/rész (van része / valaminek a része)

(ez utóbbi érvényes az analitikus feldolgozásra, sorozatok tagjaira, többkötetes mű önálló tagjaira)

Kifejezési forma – mű kapcsolatok²⁶

folytatás (van folytatása / valaminek a folytatása)

melléklet (van melléklete / valaminek a melléklete)

kísérő (van kísérő anyaga / valaminek a kísérő anyaga)

összefoglalás (van összefoglalása / valaminek az összefoglalása)

átdolgozás (van átdolgozása / valaminek az átdolgozása)

átültetés (van átültetése / valaminek az átültetése)

utánczás (van utánczata / valaminek az utánczata)

Megjelenési forma – megjelenési forma kapcsolatok²⁷

másolat (van másolata / valaminek a másolata)

helyettes (alternatíva) (van helyettese / valaminek a helyettese)

Egész/rész megjelenési forma – megjelenési forma kapcsolatok

Egész/rész (van része / valaminek a része)

(ez utóbbi érvényes például a többkötetes mű önálló tagjaira, film önálló hangsávjára különálló hordozón stb.)

Megjelenési forma – példány kapcsolatok

másolat (van másolata / valaminek a másolata)

Példány – példány kapcsolatok

átalakítás (van átalakítása / valaminek az átalakítása)

másolat (van másolata / valaminek a másolata)

Egész/rész kapcsolat példányszinten

egész/rész (van része / valaminek a része)

Kapcsolatok a FRAD-modellben az egyes entitások között

Az elsődleges kapcsolatokat a bibliográfiai entitások, illetve az entitások és azok „megnevezése” és/vagy „azonosítója” között a *Figure 1* és *Figure 2* ábrák tartalmazzák. A másodlagos kapcsolatok az azonos entitások között a főszövegben vannak részletesen felsorolva az 5.3.1-5.3.7. fejezetekben. A végén a *Table 4: Mapping of Attributes and Relationships to User Tasks* nevű táblázat tartal-

mazza az egyes entitáshoz tartozó összes kapcsolatot. Nem célunk itt részletesebben elemezni a FRAD-modellt, de megjegyzendő, hogy a *Figure 1* ábrán található elsődleges kapcsolatok közül a „known by” nem jelenik meg többet sem a *Figure 2* ábrán, sem a 4. táblázatban. Ez egy logikai kategória, amely a 2. ábrán – ugyanazon entitások között, mint amelyeket a „known by” összekötött – a „has appellation / is appellation of” és „is assigned / is assigned to” kapcsolatokként jelenik meg. A FRAD-modellben továbbá felsejlik, hogy az egyes kapcsolattípusokat további olyan információk – „designators” – megadásával lehet differenciálni, amelyek egy alkalmazás struktúrájában a kapcsolatok attribútumainak felelnének meg (noha ezt a kifejezést a „kapcsolatokkal” összefüggésben a FRAD nem használja). „Applications may choose to subdivide these associations (or “roles”) depending on the need for more specificity. “Roles” include terms, such as editor, illustrator, translator, defendant, typographer, previous owner, that may reflect the specific nature of the relationships between a person, family, or corporate body and a work, expression, manifestation, or item described or referred to in a bibliographic record.”²⁸

Bibliographic Entities – Names and/or Identifiers
known by (nincs reciproka)

Names and/or Identifiers – Controlled Access Points
basis for (nincs reciproka)

Bibliographic Entities (Person, Family, Corporate Body, Work, Expression, Manifestation, Item, Concept, Object, Event, Place)
is associated with (reciproka ugyanaz)

Bibliographic Entities – Name
has appellation / is appellation of

Bibliographic Entities – Identifier
is assigned / is assigned to

Name, Identifier – Controlled Access Point
is basis for / is based on

Controlled Access Point – Rules
is governed by / govern

Rules – Agency
are applied by / applies

Controlled Access Point – Agency
is created/modified by / creates/modifies

Person – Person
pseudonymous relationship
secular relationship
religious relationship
official relationship
attributive relationship
collaborative relationship
sibling relationship
parent/child relationship

Person – Family
membership relationship

Person – Corporate Body
membership relationship

Family – Family
genealogical relationship

Family – Corporate Body
founding relationship
ownership relationship

Corporate Body – Corporate Body
hierarchical relationship
sequential relationship

Work – Work
equivalence relationship
derivative relationship
descriptive relationship
whole/part relationship
accompanying relationship (part-to-part)
sequential relationship
shared characteristic relationship

Works – Expressions – Manifestations – Items*
Equivalence relationship
Derivative relationship
Descriptive relationship
Whole/part relationship
Accompanying relationship (Part-to-Part)
Sequential relationship
Shared characteristic relationship

Name of Person – Name of Person
earlier name relationship
later name relationship
alternative linguistic form relationship
other variant name relationships

Name of Family – Name of Family
alternative linguistic form relationship

Name of Corporate Body – Name of Corporate Body

- expanded name relationship
- acronym/initials/abbreviations relationship
- alternative linguistic form relationship
- other variant name relationships

Name of Work – Name of Work

- alternative linguistic form relationship
- conventional name relationship
- other variant name relationships

Controlled Access Point – Controlled Access Point

- Parallel language relationship
- Alternate script relationship
- Different rules relationship
- Name/corresponding subject term or classification number relationship
- Name/identifier relationship

Kapcsolatok az RDA-ban

Megjegyzendő, hogy az egyes kapcsolatok részletesebb jellemzőit, tulajdonságait – „designators” – a „Relationship Designators App. J.” tartalmazza.

A 10. fejezetben jelzett kapcsolatok jelenleg is kidolgozás alatt állnak, ezt a tényt a felsorolásban dőlt betűvel szedve jeleztük.

Section 5: Recording Primary Relationships Between Work, Expression, Manifestation, & Item

17.4 Recording a Primary Relationship

- 17.5 Expression of Work
- 17.6 Work Expressed
- 17.7 Manifestation of Work
- 17.8 Work Manifested
- 17.9 Manifestation of Expression
- 17.10 Expression Manifested
- 17.11 Exemplar of Manifestation
- 17.12 Manifestation Exemplified

Section 6: Recording Relationships to Agents

9: Agents Associated with a Work

- 19.2 Creator
- 19.3 Other Agent Associated with Work

20: Agents Associated with an Expression

- 20.2 Contributor

21: Agents Associated with a Manifestation

- 21.2 Producer of Unpublished Manifestation
- 21.3 Publisher
- 21.4 Distributor
- 21.5 Manufacturer
- 21.6 Other Agent Associated with Manifestation

22: Agents Associated with an Item

22.2 Owner

22.3 Custodian

22.4 Other Agent Associated with Item

Section 7: Recording Relationships to Concepts, Objects, Events, & Places

23: General Guidelines on Recording Relationships Between Works and Subjects

Section 8: Recording Relationships between Works, Expressions, Manifestations, & Items

24: General Guidelines on Recording Relationships between Works, Expressions, Manifestations, and Items

25: Related Works

26: Related Expressions

27: Related Manifestations

28: Related Items

Section 9: Recording Relationships between Agents

30: Related Persons

31: Related Families

32: Related Corporate Bodies

Section 10: Recording Relationships between Concepts, Objects, Events, & Places

34: *Related Concepts*

35: *Related Objects*

36: *Related Events*

37: *Related Places*

J.2 Relationship Designators for Related Works

J.2.2 Derivative Work Relationships

Ezt a rövid kivonatot a három dokumentum alapján azért volt érdemes elkészíteni, hogy az egyes adatelemeknek az RDA által történt átvételét, vagy éppen figyelmen kívül hagyását jobban követni lehessen.

Előzetesen is megállapítható azonban, hogy az azonos fogalomhasználat mellett a három dokumentum eltérő szemlélettel közelít a bibliográfiai tevékenység alapjául szolgáló adatelemekhez. Az entitások felsorolását vizsgálva azt láthatjuk, hogy mind a FRAD, mind az RDA szorosan kötődik az elemek logikai sorrendjét tekintve a katalogizálás, illetve autorizálás gyakorlati hagyományaihoz: az elemek sorrendje – végső soron – a katalóguscédulák korából származó egymásutániságot tükrözi, míg az FRBR az entitások csoportosításával valóban elmozdul egyfajta elméleti modell felé.

Mivel az elemek tárgyalásának szerkezete mindhárom dokumentum esetében más és más, az itt következő megállapításokat az FRBR-modellből kiindulva tekintjük át.

Az attribútumok tekintetében az FRBR a leírási szabványokban (ISBD), illetve adatcsereformátumokban (az FRBR-dokumentumban a UNIMARC) szereplő elemkészlethez képest szűkítő eljárást alkalmaz, vagyis a leírható tulajdonságokat általánosítja (például: „A mű jellege” attribútum alatt az *A Appendix* a következő, a leírásban használatos adatelemeket részletezi: Az egységesített cím kiegészítése – egyéb kiegészítő adatok [a mű formája]; Megjegyzések a mű természetéről, tartalmáról, irodalmi formájáról [stb.] – [megjegyzés a mű formájáról]; Kódolt adatmező: könyvek – a tartalom formájának kódjai [stb.] (UNIMARC 105 a/4-7, 8, 9,11-12); Kódolt adatmező: folytatódó dokumentumok – a hordozó típusának kódja [stb.] (UNIMARC 110 a/3, 4-7); Kódolt adatmező: kartográfiai dokumentumok – a kartográfiai darab formája (UNIMARC 124 b); Kódolt adatmező: hangfelvételek – irodalmi szöveg mutató (indikátor) (UNIMARC 125 b); Kódolt adatmező: zenei előadások és kották – a zenemű formája (UNIMARC 128 a); Kódolt adatmező: régiség – a tartalom formájának kódjai [stb.] (UNIMARC 140 a/9-16, 17-18, 19)). A FRAD modell főszövege mellett nincsenek az FRBR-éhez hasonló, kiegészítő felsorolások, a FRAD tehát pontosan úgy és annyi adatelemet tart definiálhatónak, amennyi a dokumentumtörzsben szerepel. Összehasonlítva az FRBR attribútumaival, például a „mű” esetében, a FRAD nem tartalmaz minden olyan attribútumot, amelyet az FRBR a mű ismérvének tart – ilyenek többek közt „a befejezés szándéka”, a „célközönség”, a „koordináták (kartográfiai mű esetében)” stb. –, felsorol viszont olyanokat, amelyek az ellenőrzött hozzáférési pontokban fordulhatnak elő adatként, vagy azonosítóként, és amelyek az FRBR-ben ezen a helyen nem jelennek meg: ilyenek a „Place of origin of the work”, vagy a „History”. Az RDA – a „művet” azonosító attribútumoknál maradván – egyrészt egyesíti mindkét modell elemkészletét, másrészt jelentősen részletesebb az előző kettőnél. A mű ismérvei között megjelenik például az „Identifier for Work”, valamint a „Content Type” elem, illetve az egyes dokumentumtípusok – például zenei –, valamint egyes műfaji kategóriák – vallásos, jogi dokumentumok – jellemzői sokkal részletesebb módon rögzíthetők a szabályzat által.

A kapcsolatokat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az FRBR a bibliográfiai vagy katalogizáló tevékenység tárgyául szolgáló művekre fókuszál a kapcsolatok leírásakor, míg a FRAD a bibliográfiai entitások közötti kapcsolatok leírásakor a Tillettéle taxonómia kategóriáinak szintjén marad. (Sokkal részletesebb azonban – lényegénél fogva – az

autorizálási tevékenység „tárgyául szolgáló” entitások, vagyis a személyek, testületek, családok közötti kapcsolatok felsorolásakor.) A legszembetűnőbb változás az RDA-ban a kapcsolatok tekintetében az, hogy a másodlagos – tehát az entitások első csoportján belül az entitások egymás közötti származtatott, rész-egész stb. – kapcsolatok rögzítéskor az egyes kapcsolattípusok megnevezései mintegy „jellemzőkké”, a kapcsolatok „tulajdonságivá” váltak. A kapcsolatok tekintetében sem az FRBR-, sem a FRAD-modellben nem jelenik meg ez a két lépcsős szerkezet.

Az RDA részletes áttekintése

Az összevetésnél a szöveg részben támaszkodik a következő összefoglalásra: *Riva, Pat – Oliver, Chris: Evaluation of RDA as an Implementation of FRBR and FRAD.*²⁹ Megjegyzendő azonban, hogy az RDA jelen állapotában már jócskán eltávolodott a 2012-ben létezett szövegtől, köszönhetően a folyamatos fejlesztéseknek, bővítéseknek. Mivel az RDA eredeti változatát 2010-ben tették közzé, az idézett cikk leadásának dátuma pedig – a *Cataloging and Classification Quarterly* közlése alapján – 2011. október, a benne foglalt megállapításokat a közzétételkor érvényes kiinduló alapnak tekinthetjük. A már az említett tanulmányban is közreadott megállapításokat jegyzeteljük, ugyanakkor a teljes elemzés az RDA-nak a jelen tanulmány írásakor érvényes állapotát fogja alapul venni, mint érvényes szövegállapotot.

Az RDA mint a bibliográfiai leírás új nemzetközi szabálya, az FRBR- és a FRAD-modelleket tekinti alapjának, noha néhány helyen – jelentős, illetve kevésbé jelentős módon – eltér azoktól. (A harmadik FR-dokumentum, a FRSAR eredményei a mai napig nem integrálódtak az RDA szövegébe.) Mint leírási szabályzatnak újdonsága, hogy mind a bibliográfiai adatokra, mind az authority adatokra vonatkozó szabályok egy dokumentumon belül, egységes szerkezetbe foglalva jelennek meg. (Ez a katalogizáló társadalom számára jelentős szemléletbeli változásokat jelent, és bizonyos időre minden bizonnyal szükség van az alkalmazkodáshoz. Még emlékezhetünk a 80-as évek hazai szakirodalmi vitáira, melyek az ISBD-szabványok, illetve az MSZ 3440 „besorolási adatok” szabványcsalád bevezetéskor a korábban érvényes leírási szabályzat után a két szabályrendszer szétválasztását követően keletkeztek.³⁰ *MSZ 3424-60 Könyvtári címléírási szabályok* c. dokumentum helyett bevezetésre került az MSZ 3424-78 szabványcsalád,

valamint az MSZ 3440/1-5 szabványcsalád a besorolási adatok meghatározásához.)

Az RDA alapvető kapcsolata az FRBR-családdal azon alapszik, hogy a modell kiindulási alapját meghatározó megközelítést – a felhasználói szempontok előtérbe helyezését mint szervező elvet – ugyanúgy a szövegrendszer szervező elveként a középpontba helyezi, valamint átveszi az entitásokat, attribútumokat és kapcsolatokat leíró fogalmakat is. Az alapvető, elvi rokonság mellett azonban vannak kisebb jelentőségű, és néhány helyen pedig alapvető eltérések az RDA és az FR-dokumentumok között.

Felhasználói tevékenységek, felhasználói szempontok

Mint láttuk, az FRBR a következő felhasználói tevékenységeket, célokat azonosította a könyvtári katalógusok használatakor:³¹

- megtalálni (azt a művet, amely megfelel keresési szándékunknak),
- azonosítani (annak megerősítése, eldöntése, hogy a talált mű valóban a keresett mű-e),
- kiválasztani (a művet egy esetleges nagyobb találati halmazból),
- megszerezni (elérni – olvasás, kölcsönzés, másolatkészítés, stb. – céljából a kiválasztott művet).

Az említett tevékenységek nem önmagukban hoztak újdonságot a hagyományosnak tekinthető olvasói magatartások szempontjából. A változást az a szemlélet jelentette, amely azt helyezte a könyvtári tevékenységek középpontjába, hogy az említett tevékenységek eredményeként létrejövő produktumok, szolgáltatások – mint amilyen a hagyományos, illetve elektronikus katalógus (adatbázis) – úgy épüljenek fel a jövőben, hogy minél hatékonyabban szolgálják – adataikban, és az adatok elrendezésében, megjelenítésében egyaránt – az azonosított felhasználói igényeket.

A FRAD az FRBR-t vette alapul, amikor a modellben hangsúlyos szerepet szánt a felhasználói igények azonosításának. Ugyanakkor nem a szöveg elején, hanem a 6. fejezetben tárgyalja ezeket a szempontokat. Ez alapján feltételezhetjük, hogy a FRAD nem levezeti a felhasználói szempontokból a maga által alkotott modellt, hanem olyan jelentős körülménynek tekinti azokat, amelyek indokolják a modellben azonosított adatelemek rögzítését az autorizálási tevékenység során. A FRAD-modell-

ben azonosított felhasználói szempontok a következők:³²

- Find [*megtalálni az entitásokat, vagy azok egy csoportját a keresésnél megadott szempontok alapján; illetve felkutatni a bibliográfiai entitások univerzumát az előzők jellemzői és kapcsolatai által*],
- Identify [*azonosítani a keresett és a megtalált entitást; vagy különbséget tenni két vagy több, hasonló jellemzőkkel rendelkező entitás között*],
- Contextualize [*összefüggésekbe helyezni a személyt, testület nevét, művet stb.; világossá tenni a kapcsolatot egy vagy több személy, testület, mű között; valamint világossá tenni a kapcsolatot egy-egy entitás és annak közismerten használt neve között*],
- Justify [*dokumentálni a besorolási adat létrehozójának döntését, hogy mely okok alapján határozta meg a nevet, vagy annak formáját, amely az ellenőrzött hozzáférési pont alapjául szolgált*].

RDA

- find,
- identify,
- clarify,
- understand.

Noha az RDA nem szentel önálló fejezetet a felhasználóknak, a bevezetőben megemlékezik arról, hogy a szabályzat kidolgozását az FRBR-ben és a FRAD-ban azonosított felhasználói igényeknek való megfelelés vezérelte. Míg az FRBR kifejezéseit változatlanul veszi át az RDA, addig a FRAD által azonosított felhasználói igények a következőképpen módosulnak: „find”, „identify”, „clarify”, „understand”. A FRAD differenciálta a felhasználókat, megkülönböztetve az adatbázisok végfelhasználóit, és az authority adatok előállítóit, vagyis a professzionális felhasználókat. A módosítás alapján az RDA inkább a végfelhasználókat helyezi előtérbe, és a megfogalmazásban is törekszik a közérthetőségre.

Szerkezet

Nem elvi, hanem gyakorlati megfontolású az RDA felépítésének eltérése az FRBR-étől. A szabályrendszer szövegének tartalmi beosztása a következő:³³

- Section 1—Recording Attributes of Manifestation & Item
- Section 2—Recording Attributes of Work and Expression
- Section 3—Recording Attributes of Agents

- Section 4—Recording Attributes of Concept, Object, Event & Place
- Section 5—Recording Primary Relationships Between Work, Expression, Manifestation, & Item
- Section 6—Recording relationships to Agents
- Section 7—Recording the subject of a work
- Section 8—Recording Relationships between Works, Expressions, Manifestations, & Items
- Section 9—Recording Relationships between Agents
- Section 10—Recording Relationships between Concepts, Objects, Events, & Places

A rokonságot mutatja a fogalomhasználat: „work”, „expression”, „manifestation”, „item”, „attributes” „relationships”. Továbbá – noha valamennyi fejezet szolgálja a „megtalálást” mint felhasználói igényt –, az egyes fejezetek szándékuk szerint különösen támogatnak az FRBR-ben azonosított szempontok közül egyet-egyét, például a 2. fejezet az „azonosítást”, a 3. fejezet a „kiválasztást”. Az RDA szerkezete annyiban tér el az FRBR-étől, hogy nem az ott alkalmazott sorrendben tárgyalja az egyes entitásokra jellemző adatokat, illetve alkalmazandó szabályokat, hanem a feldolgozás munkafolyamatának logikáját követve, tehát – praktikus megközelítésből – a „megjelenési forma” és a „példány” jellemzőinek azonosítását tárgyalja az első fejezetben.

Entitások

Mint fentebb láttuk, a FRAD kiegészítette az FRBR entitásait a „family” entitással. Az RDA ezt az elemet átvette, és beillesztette a 3. fejezet „person” és „corporate body” elemei közé, valamint átvette és integrálta a rá vonatkozó attribútumokat és kapcsolati jelölőket is.

Néhány esetben az entitások meghatározásában is van eltérés az eredeti modellekhez képest, például az „item”, illetve „person” meghatározása részletesebb, mint akár az FRBR-ben, akár a FRAD-ban.

Az eredeti FRAD-modellben szerepel öt olyan entitás, amely az FRBR-ben nem jelent meg: „names”, „identifiers”, „controlled access points”, „rules”, „agency”. Az RDA ezeket nem kezeli önálló entitásként. Az utolsó kettő ezek közül azért sem szerepel, mert – indoklás szerint – az egész szabályrendszer azt a célt szolgálja, hogy ellenőrzött szabályok alapján bizonyos intézmények saját tevékenységi körükben – a bibliográfiai források

adatainak, kapcsolatainak leírásával együtt – ellenőrzött hozzáférési pontokat alkossanak a rendelkezésükre álló adatok alapján.

A FRAD önálló entitásként szerepelteti a „name” fogalmat, mint olyat, amely minden leírt entitásnak a *nevét, címét* [értsd: művészi alkotás címét] magában foglalhatja. Az FRBR, és annak követése-képpen az RDA felfogása alapján ezeket az információkat mint az egyes bibliográfiai entitások *attribútumait* írjuk le.

Mind az FRBR, mind az RDA bizonytalan a tekintetben, hogy a valamely kiegészítéssel – mint illusztráció, jegyzete, stb. – rendelkező bibliográfiai egység vajon önálló művet képez-e vagy pedig egy adott mű újabb kifejeződési formája. Az RDA-ban ez a jelenség a „mű” és „mű” közötti, „Accompanying relationships” kapcsolattípusba tartozik, és különböző alkategóriákat tartalmaz, mint „appendix”, „errata”, „illustrations”, „supplement” stb., ugyanakkor az RDA általánosságban a kisebb kiegészítéseket, változtatásokat nem tartja olyan jelentős elhatároló kritériumnak, amely önálló művet hozna létre.

Attribútumok

Az RDA-ban szereplő attribútumok között néhány csak az FRBR-ben fordul elő – mint például „extent”, „font size”, mint amelyek csak a mű manifestációjának leírásakor játszanak szerepet –, és megint néhány csak a FRAD-ban fordul elő, mint például a „place of origin of the work”, „gender of the person”, „field of the activity of the person”.

Az előzőekben vázoltakhoz képest vannak jelentősebb eltérések is az RDA, illetve az alapul szolgáló FR-dokumentumok között.

Ami az attribútumokat illeti, az RDA részletesebb – és ez a jellemzője az egymást követő fejlesztések által egyre inkább megnyilvánul – az adatok vagyis attribútumok felvételénél, mint az eredeti FRBR. Például, az ott megadott „fájljellemzők (elektronikus információforrás esetében)” az RDA-ban „digital file characteristic” attribútumként szerepel, és további alelemekre bomlik: „file type”, „encoding format”, „file size”, „resolution”, „regional encoding”, „transmission speed”. Hasonlóképpen, az FRBR-ben az időszaki kiadványok számozási adatával kapcsolatban egyetlen attribútum – „számozási minta” – szerepel; ez az RDA-ban további nyolc alelemre bomlik („Numeric and/or Alphabetic Designation of First Issue or Part of Sequence”;

„Chronological Designation of First Issue or Part of Sequence”; „Numeric and/or Alphabetic Designation of Last Issue or Part of Sequence”; „Alternative Numeric and/or Alphabetic Designation of First Issue or Part of Sequence” stb.).

Sajátos elem az RDA-ban a „mode of issuance”. Ez az elem a „manifesztáció” attribútumaként szerepel a szabályzatban, az FRBR-ben viszont nincs egy az egyben megfelelője, hanem három attribútummal is van kapcsolata: „a befejezés szándéka”, „a kifejezési forma bővíthetősége”, „a kifejezési forma változtathatósága”. Azonban míg az első ezek közül a „mű” ismérve, a második kettő a „kifejezési formáé”.

Kapcsolatok

A bibliográfiai kapcsolatokat illetően az FRBR és a FRAD között jelentős eltérés mutatkozik. Az FRBR megkülönböztet elsődleges kapcsolatokat – amelyek például a művek különböző megnyilvánulási formái között jönnek létre, mint „works”, „expressions”, „manifestations”, „items” vagy „work” – „expression”, „expression” – „manifestation”, illetve „manifestation” – „item” között –, valamint másodlagos kapcsolatokat, mint például a „whole – part” típus. A kapcsolattípusok részletes analízise és az egyes entitásokhoz való hozzárendelése 11 önálló táblázatban valósul meg. Ezzel szemben a FRAD a művek megnyilvánulási formái között Tilletett hét kapcsolattípusát különbözteti meg: „equivalence”, „derivative”, „descriptive”, „whole/part”, „accompanying”, „sequential”, „shared characteristic”.

Az RDA e tekintetben alapvetően az FRBR-modellre épült, ugyanakkor – válogatva – sikerrel integrálta magába a FRAD kapcsolattípusait is mint altípusokat az előbbieken belül. A FRAD kapcsolattípusaiból – a közreadáskor – a következők szerepelnek az RDA-ban: „Equivalent”, „Descriptive”, „Whole – part”, „Accompanying”.

Végezetül, a jelentős eltérések között szót kell ejteni az RDA-ban szereplő „Work manifested” kapcsolatról. Ez a kapcsolattípus nem szerepel sehol az FRBR-ben, lévén alaptétel, hogy a bibliográfiai források négy szintjén elhelyezkedő entitások csak lineáris sorban kapcsolódhatnak egymáshoz, tehát ebben az esetben a „kifejezési forma” és a „megjelenési forma” között lehet közvetlen kapcsolat. Az RDA azonban gyakorlati megfontolásból definiálta ezt a kapcsolati lehetőséget. Adott esetben a katalogizáló számára kevés információ és még kevesebb idő áll rendelkezésre,

hogy annak eldöntéséhez szükséges információkat beszerezze, vajon a leírni kívánt megjelenési formához egy adott műnek mely kifejezési formája tartozik.

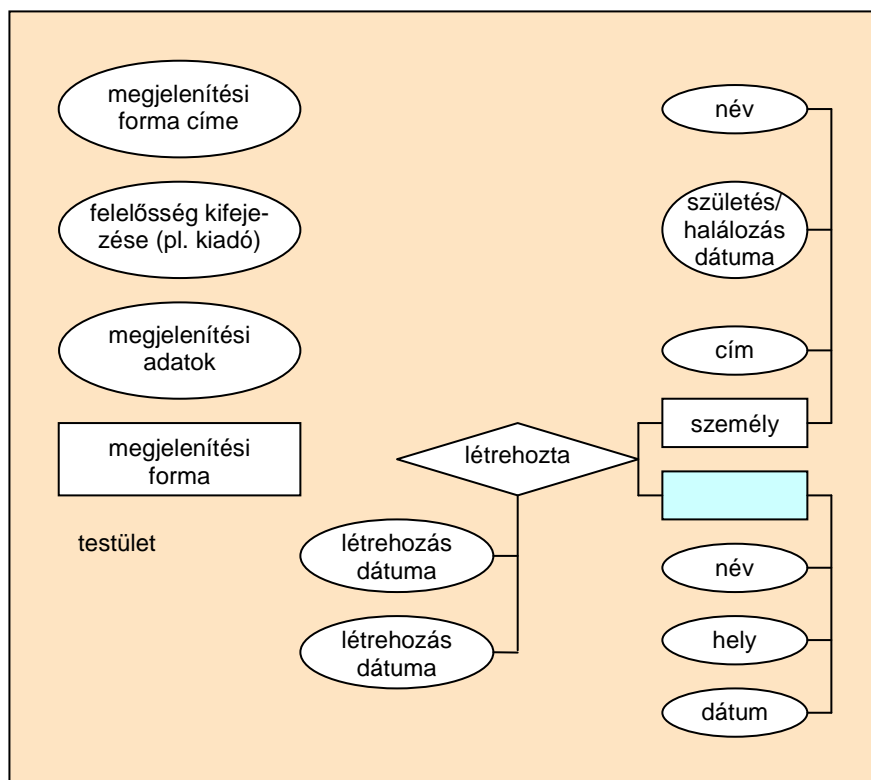
Az FRBR-modell ábrázolásához bemutatunk egy olyan kapcsolati ábrát, amely típust ugyan az FRBR nem használja, azonban nagyon szemléletesen lehet ábrázolni az elemkészletek egymáshoz való viszonyát és kapcsolódását.³⁴ Egy egyszerű bibliográfiai példán bemutatva minden entitást egy-egy téglalap, minden kapcsolatot egy-egy rombusz, minden tulajdonságot egy-egy ovális forma képvisel. Minden entitás (téglalap) egy-egy kapcsolatjelölő rombuszon keresztül kapcsolódik össze. Az entitások közvetlenül egymáshoz nem kapcsolódhatnak. A tulajdonságok egy-egy entitáshoz vagy kapcsolathoz kötődhetnek, nem kapcsolhatók össze közvetlenül entitásokat vagy kapcsolati jelölőket (1. ábra).

Összegzés, következtetések

Az RDA-ban mind a bibliográfiai adatokra, mind az authority adatokra vonatkozó szabályok egy dokumentumon belül, egységes szerkezetbe foglalva jelennek meg. Ez a katalogizáló társadalom számára jelentős szemléletbeli változásokat jelent, és bizonyos időre minden bizonnyal szükség van az alkalmazkodáshoz.

Az RDA – mint kritikussai több helyen meg is állapítják – noha a tárgyalás szerkezete megújult a korábbi szabványok szerkezetéhez képest, és követi az FR-család szemlélete alapján kialakított szerkezetet, rendelkezéseiben kevésbé távolodott el a megelőző bibliográfiai leírási szabványoktól (pl. az AACR2-től).³⁵

A FRAD-modell entitásainak, attribútumainak, kapcsolatainak csekély százalékú átvétele azt mutatja, hogy az RDA „leíráscentrikus” szabvány, és kevesebb érzékenységet tanúsít az ellenőrzött hozzáférési pontok munkafolyamatai, illetve a létrehozóknak a munkafolyamatok során elfoglalt pozíciói iránt. Az olyan entitások figyelmen kívül hagyása, mint „Name”, „Identifier”, „Controlled Access Point”, „Rules”, „Agency”, kérdésessé teszik, hogy az RDA hogyan tud viszonyulni a nemzetközi authority rendszerek – például a VIAF (Virtual International Authority File) – adatainak átvételéhez, valamint ezen adatok rendszerbe illesztéséhez, szolgáltatásainak kezeléséhez.

1. ábra Az RDA kapcsolati ábrája egy egyszerű bibliográfiai példán bemutatva

Az attribútumok nagy számú bővülése az RDA-ban mindenképpen pozitív fejlemény. Megállapítható, hogy az olyan típusú művek (dokumentumtípusok) mindenképpen nyertesei az új szabványosítási folyamatoknak, amelyek

- 1) hosszabb idő óta elemezték a rendelkezésre álló leírási lehetőségeket;
- 2) rendelkezésükre állt a fejlesztések pillanatában az alkotó hozzájáruláshoz szükséges példa-, adat-, és ismeretanyag;
- 3) amelyek valamely szakmai szervezet által az érdekérvényesítéshez szükséges módon és szinten tudtak kapcsolódni az RDA fejlesztéséért felelős testületekkel, fórumokkal – példaként gondolunk itt elsősorban a zenei dokumentumok leírásának problematikájára, illetve a Music Library Association fejlesztésekben játszott szerepére.

A strukturális elemzésen túl a szövegszerű összetételhez már a megidézett, vagy relációban álló szabványok szövegét is elemezni kell. Miután a terminológiai összevetést Chris – Riva elvégezte, látható, hogy egy esetlegesen tervezett katalógus-konverzió előtt alaposan tanulmányozni kell az egyes modellek – FRBR, FRAD –, valamint az új

leírási szabvány – RDA – szerkezetét, mivel az azonos elvi alapokon állás mellett jelentős asszimmetriák mutatkoznak az adatelemek számát, jellemzőit, kapcsolatait illetően; valamint, a hivatkozott szabványmegfeleltetések rendkívül szerteágazóak. Az ilyen jellegű tervek alapos előtanulmányokat igényelnek, egyrészt, ami a célstruktúra kiválasztását illeti, másrészt, ami a saját elemkészlet alapos felmérését, elemzését jelenti.

Irodalom

BERKE Barnabásné: Reflexiók Pintér László: Jött! Látott! Győzött! (?) szubjektív szabványtörténeti szemléjéhez. In: Könyvtári Figyelő, 32. évf. 6. sz. (1986) p. 666–669.

URL:

http://epa.oszk.hu/00100/00143/00288/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1986_6_666-669.pdf

[Utolsó elérés: 2017. március 18.]

BERKE Barnabásné: Párizstól Frankfurtig és tovább...(Beszámoló az IME ICC tevékenységéről). In: Könyvtári figyelő, 2004. (50. évf.) 3. sz. p. 581-586. URL:

<http://epa.oszk.hu/00100/00143/00052/berke.html>

[Utolsó elérés: 2017. március 18.]

BERKE Barnabásné: Egy új magyar szabályzat, és kitékintés a nemzetközi szabályzatalkotási munkálatokra. In: Könyvtári figyelő, 2005. (51. évf.) 4. sz. p. 761-764. URL:

<http://epa.oszk.hu/00100/00143/00057/berke.html>

[Utolsó elérés: 2017. március 18.]

A bibliográfiai tételek funkcionális követelményei : zárójelentés / készítette az IFLA Bibliográfiai Tételek Funkcionális Követelményei Munkacsoportja ; jóváhagyta az IFLA Katalógizáló Szekciójának Állandó Bizottsága ; fordította: Berke Barnabásné. – [Budapest : Országos Széchényi Könyvtár, 2006]

URL:

<https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/frbr-hu.pdf.p.12>. [Utolsó elérés: 2017. március 18.]

DICKEY, Timothy J.: FRBRization of a Library Catalog: Better Collocation of Records, Leading to Enhanced Search, Retrieval, and Display. = Information Technologies and Libraries, March 2008. p. 23–32.

URL:

<http://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/ital/article/view/3260> [Utolsó elérés: 2017. március 18.]

DUDÁS Anikó: Az autorizálás (authority control) az információszerzés és -hozzáférés feladatkörében – definiálás és nemzetközi tapasztalatok. In: Könyvtári Figyelő, 52. évf. 4. sz. (2006) URL:

<http://www.ki.oszk.hu/kf/kfarchiv/2006/4/dudas.html>

[Utolsó elérés: 2017. március 18.]

DUDÁS Anikó: Mediátori szerepkörök: a tulajdonnévtek és a bibliográfusi feladatok. In: Könyvtári Figyelő, 53. évf. 4. sz. (2007) URL:

<http://epa.oszk.hu/00100/00143/00065/84.htm>

[Utolsó elérés: 2017. március 18.]

DUDÁS Anikó: Nemcsak webben lenni, hanem webből lenni. A Funkcionális követelmények (FR) metaadatmodell-család névterei és a szemantikus web. In: Könyvtári Figyelő, 59. évf. 1. sz. (2013) p. 45-64. URL:

http://epa.oszk.hu/00100/00143/00086/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2013_1_045-064.pdf

[Utolsó elérés: 2017. március 18.]

FRBR : the Guide for the Perplexed / Robert L. Maxwell. Chicago : ALA, 2008. 151 p. ISBN-13: 978-0-8389-0950-8

Functional Requirements for Authority Data (2009) by IFLA Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records (FRANAR). URL:

<https://www.ifla.org/publications/functional-requirements-for-authority-data> [Utolsó elérés: 2017. március 18.]

Functional Requirements for Bibliographic Records. Final Report. IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records. URL:

https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/frbr_2008.pdf [Utolsó elérés: 2017. március 18.]

Functional Requirements for Subject Authority Data (FRSAD). A Conceptual Model. IFLA Working Group on the Functional Requirements for Subject Authority Records (FRSAR) June 2010.

URL: <https://www.ifla.org/files/assets/classification-and-indexing/functional-requirements-for-subject-authority-data/frsad-final-report.pdf> [Utolsó elérés: 2017. március 18.]

le BOEUF, Patrick: Special Issue: The FRBR Family of Models. Foreword. In: Cataloging and Classification Quarterly, vol. 50 no. 5-7. (2012) p. 355–359.

MERČUN, Tanja – ŠVAB, Katarina – HAREJ, Viktor – ŽUMER, Maja: Creating better library information systems: the road to FRBR-land. In: Information Research. = An International Electronic Journal, vol. 18, no. 3 (2013)

URL:

<http://www.informationr.net/ir/18-3/colis/paperC07.html#.WMUPzTiKZ84>

[Utolsó elérés: 2017. március 18.]

MURRAY, Ronald J. – TILLET, Barbara B.: Cataloging Theory in Search of Graph Theory and Other Ivory Towers Object: Cultural Heritage Resource Description Networks. = Information Technology And Libraries, vol. 30 no. 4 (2011) p. 170–184.

URL:

<http://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/ital/article/view/1868>

[Utolsó elérés: 2017. március 18.]

NAGY Zsoltné: Szabványos gondolatok. = Könyvtári Figyelő, 32. évf. 6. sz. (1986) p. 658–665.

URL:

http://epa.oszk.hu/00100/00143/00288/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1986_6_658-665.pdf [Utolsó elérés: 2017. március 18.]

NORUZI, Alireza: FRBR and Tillett's Taxonomy of Bibliographic Relationships. = Knowledge Organization, vol. 36, no. 6 (2012) p. 409-416.

URL: <http://eprints.rclis.org/25682/> [Utolsó elérés: 2017. március 18.]

PATTON, Glenn E.: Extending FRBR to Authorities. = Cataloging and Classification Quarterly, vol. 39, no. 3-4 (2005), p. 39–48.

PINTÉR László: Jött! Látott! Győzött! (?) : szubjektív szabványtörténeti szemle. = Könyvtári Figyelő, 32. évf. 6. sz. (1986) p. 632–646. URL:

http://epa.oszk.hu/00100/00143/00288/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1986_6_632-646.pdf [Utolsó elérés: 2017. március 18.]

PISANSKI, Jan – ŽUMER, Maja: Intuitiveness of Functional Requirements for Bibliographic Records: a study in a broader context. In: *Information Research*. = *An International Electronic Journal*, vol. 15, no. 4 (2010) URL: <http://www.informationr.net/ir/15-4/colis725.html> [Utolsó elérés: 2017. március 18.]

RIVA, Pat – OLIVER, Chris: Evaluation of RDA as an Implementation of FRBR and FRAD. = *Cataloging and Classification Quarterly*, vol. 50, iss. 5-8. (2012) p. 564–586.

RIVA, Pat: Mapping MARC 21 linking entry fields to FRBR and Tillett's taxonomy of bibliographic relationships. = *Library Resources & Technical Services*, vol. 48, no. 2. (2004) p. 130–143. URL: <https://journals.ala.org/index.php/lrts/article/view/5422> [Utolsó elérés: 2017. március 18.]

UNGVÁRY Rudolf: MARC21/HUNMARC: a besorolási adatok metaadat-formátuma. In: *Könyvtári Figyelő*, 56. évf. 1. sz. (2010) p. 9-70. URL: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00074/pdf/EPA00143_Konyvtari_Figyelo_2010_1_2tanulmanyok.pdf [Utolsó elérés: 2017. március 18.]

Hivatkozások

- ¹ le BOEUF, Patrick: FRBR and Further. In: *Cataloging and Classification Quarterly*, vol. 32, nr. 4 (2001) p. 15-52.
- ² DICKEY, Timothy J.: FRBRization of a Library Catalog: Better Collocation of Records, Leading to Enhanced Search, Retrieval, and Display. = *Information Technologies and Libraries*, March 2008. p. 23-32. URL: <http://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/ital/article/view/3260> [Utolsó elérés: 2017. március 18.]
- ³ Yee, Martha M. "FRBRization: A Method for Turning Online Public Finding Lists into Online Public Catalogs. In: *Information Technology and Libraries* 24, no. 3 (2005): 77–95. URL: <http://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/ital/article/view/3368/2978> [Utolsó elérés: 2017. március 18.]
- ⁴ Időrendben: Berke Barnabásné: Párizstól Frankfurtig és tovább...(Beszámoló az IME ICC tevékenységéről). In: *Könyvtári figyelő*, 2004. (50. évf.) 3. sz. p. 581-586. URL: <http://epa.oszk.hu/00100/00143/00052/berke.html> [Utolsó elérés: 2017. március 18.] ; Berke Barnabásné: Egy új magyar szabályzat, és kitékintés a nemzetközi szabályzatalkotási munkálatokra. In: *Könyvtári figyelő*, 2005. (51. évf.) 4. sz. p. 761-764. URL: <http://epa.oszk.hu/00100/00143/00057/berke.html> [Utolsó elérés: 2017. március 18.] ; Dudás Anikó: Az

autorizálás (authority control) az információszerzés és -hozzáférés feladatkörében – definiálás és nemzetközi tapasztalatok. In: *Könyvtári Figyelő*, 52. évf. 4. sz. (2006) URL:

<http://www.ki.oszk.hu/kf/kfarchiv/2006/4/dudas.html>

[Utolsó elérés: 2017. március 18.] ; Dudás Anikó: Mediátori szerepkörök: a tulajdonnévtetek és a bibliográfusi feladatok. In: *Könyvtári Figyelő*, 53. évf. 4. sz. (2007) URL:

<http://epa.oszk.hu/00100/00143/00065/84.htm>

[Utolsó elérés: 2017. március 18.] ; Ungváry Rudolf: MARC21/HUNMARC: a besorolási adatok metaadat-formátuma. In: *Könyvtári Figyelő*, 56. évf. 1. sz. (2010) p. 9-70.

http://epa.oszk.hu/00100/00143/00074/pdf/EPA00143_Konyvtari_Figyelo_2010_1_2tanulmanyok.pdf

[Utolsó elérés: 2017. március 18.] ; Dudás Anikó: Nemcsak weben lenni, hanem webből lenni. A Funkcionális követelmények (FR) metaadatmodell-család névterei és a szemantikus web. In: *Könyvtári Figyelő*, 59. évf. 1. sz. (2013) p. 45-64. URL:

http://epa.oszk.hu/00100/00143/00086/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2013_1_045-064.pdf

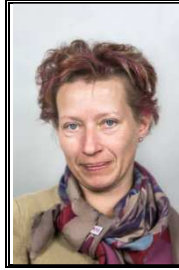
[Utolsó elérés: 2017. március 18.]

- ⁵ Noruzi, Alireza: FRBR and Tillett's Taxonomy of Bibliographic Relationships. In: *Knowledge Organization*, vol. 36, no. 6 (2012) p. 409-416. URL: <http://eprints.rclis.org/25682/> [Utolsó elérés: 2017. március 18.]
- ⁶ Riva, Pat: Mapping MARC 21 linking entry fields to FRBR and Tillett's taxonomy of bibliographic relationships. In: *Library Resources & Technical Services*, vol. 48, no. 2. (2004) p. 130-143.
- ⁷ Riva, Pat – Oliver, Chris: Evaluation of RDA as an Implementation of FRBR and FRAD. In: *Cataloging and Classification Quarterly*, vol. 50, iss. 5-8. (2012) p. 564-586.
- ⁸ Dunsire, Gordon: Representing the FR Family in the Semantic Web. In: *Cataloging and Classification Quarterly*, vol. 50, iss. 5-8. (2012) p.724-741.
- ⁹ Horvath, Lynne C.: FRBR and Linked Data: Connecting FRBR and Linked Data. In: *Cataloging and Classification Quarterly*, vol. 50, iss. 5-8. (2012) p. 763-776.
- ¹⁰ le Boeuf, Patrick: A Strange Model Named FRBRoo. In: *Cataloging and Classification Quarterly*, vol. 50, iss. 5-8. (2012) p. 422-438.
- ¹¹ A bibliográfiai tételek funkcionális követelményei : zárójelentés / készítette az IFLA Bibliográfiai Tételek Funkcionális Követelményei Munkacsoportja ; jóváhagyta az IFLA Katalógizáló Szekciójának Állandó Bizottsága ; fordította: Berke Barnabásné. — [Budapest : Országos Széchényi Könyvtár, 2006] URL: <https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/frbr-hu.pdf> [Utolsó elérés: 2017. március 18.] 1.2 Megközelítés p.12.

- ¹² A bibliográfiai tételek... A FÜGGELÉK p. 117-134.
- ¹³ FRBR : the Guide for the Perplexed / Robert L. Maxwell. Chicago : ALA, 2008. 151 p. ISBN-13: 978-0-8389-0950-8 p. 5.; valamint az IFLA honlapján: Functional Requirements for Bibliographic Records. URL: <https://www.ifla.org/publications/functional-requirements-for-bibliographic-records> [Utolsó elérés: 2017. március 18.] p.12.
- ¹⁴ Functional Requirements for Bibliographic Records. URL: <https://www.ifla.org/publications/functional-requirements-for-bibliographic-records> [Utolsó elérés: 2017. március 18.]
- ¹⁵ Lásd a 4. sz. jegyzetet.
- ¹⁶ Functional Requirements for Authority Data (2009) by IFLA Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records (FRANAR). URL: <https://www.ifla.org/publications/functional-requirements-for-authority-data> [Utolsó elérés: 2017. március 18.]
- ¹⁷ Functional Requirements for Authority Data. A Conceptual Model. IFLA Working Group on Functional Requirements and Numbering of Authority Records (FRANAR). Final Report December 2008 [...] corrected [...] 201. URL: https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frad/frad_2013.pdf [Utolsó elérés: 2017. március 18.] p.12.
- ¹⁸ Patton, Glenn E.: Extending FRBR to Authorities. In: Cataloging and Classification Quarterly, vol. 39, no. 3-4 (2005), p. 39-48.
- ¹⁹ Functional Requirements for Subject Authority Data (FRSAD). A Conceptual Model. IFLA Working Group on the Functional Requirements for Subject Authority Records (FRSAR) June 2010. URL: <https://www.ifla.org/files/assets/classification-and-indexing/functional-requirements-for-subject-authority-data/frsad-final-report.pdf> [Utolsó elérés: 2017. március 18.]
- ²⁰ Többek között: Tillett, Barbara Ann: Bibliographic Relationships: Toward a Conceptual Structure of Bibliographic Information Used in Cataloging. Ph.D. diss. University of California, Los Angeles, 1987. ; O'NEILL, Edward T. – Vizine-Goetz, Diane: Bibliographic Relationships: Implications for the Function of the Catalog. In: The Conceptual Foundations of Descriptive Cataloging. Ed. Elaine Svenordus. San Diego: Academic Publ., 1989. p. 167-179. ; Wilson, Patrick: TTie Second Objective. In: The Conceptual Foundations of Descriptive Cataloging. Ed. Elaine Svenordus. San Diego: Academic Publ., 1989. p. 5-16.
- ²¹ A bibliográfiai tételek funkcionális követelményei. 3. Az entitások. 3.1 Áttekintés p. 20.
- ²² A bibliográfiai tételek funkcionális követelményei. 3.1.2 Az entitások 2. csoportja: személy, testület p. 21.
- ²³ V.ö.: Noruzi, Alireza: FRBR and Tillett's Taxonomy... p. 3.
- ²⁴ A bibliográfiai tételek funkcionális követelményei. 5.2.1 A mű, a kifejezési forma, a megjelenési forma és a példány közötti kapcsolatok p. 63-64.
- ²⁵ A bibliográfiai tételek funkcionális követelményei. 5.3 Az első csoport entitásai közötti egyéb kapcsolatok p. 66.
- ²⁶ A rész-egész kapcsolat ebben a felsorolásban valóban nem szerepel.
- ²⁷ „A megjelenési forma – megjelenési forma kapcsolatok általában ugyanannak a kifejezési formának a megjelenési formáit jelentik.” L. A bibliográfiai tételek funkcionális követelményei. 5.3.4 Megjelenési forma – megjelenési forma kapcsolatok p. 79.
- ²⁸ FRAD 5.3 Relationships between Persons, Families, Corporate Bodies, and Works. p. 31.
- ²⁹ A következőkben a szöveg erősen támaszkodik a következő összefoglalásra: Riva, Pat – Oliver, Chris: Evaluation of RDA as an Implementation of FRBR and FRAD. In: Cataloging and Classification Quarterly, vol. 50, iss. 5-8. (2012) p. 564-586.
- ³⁰ Például: Pintér László: Jött! Látott! Győzött!(?) : szubjektív szabványtörténeti szemle. In: Könyvtári Figyelő, 32. évf. 6. sz. (1986) p. 632-646. URL: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00288/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1986_6_632-646.pdf [Utolsó elérés: 2017. március 18.]; Nagy Zsoltné: Szabványos gondolatok. In: Könyvtári Figyelő, 32. évf. 6. sz. (1986) p. 658-665. URL: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00288/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1986_6_658-665.pdf [Utolsó elérés: 2017. március 18.]; Berke Barnabásné: Reflexiók Pintér László: Jött! Látott! Győzött!(?) szubjektív szabványtörténeti szemléjéhez. In: Könyvtári Figyelő, 32. évf. 6. sz. (1986) p. 666-669. URL: http://epa.oszk.hu/00100/00143/00288/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_1986_6_666-669.pdf [Utolsó elérés: 2017. március 18.]
- ³¹ A bibliográfiai tételek funkcionális követelményei. 2.2 Alkalmazási terület p. 16.
- ³² Functional Requirements for Authority Data. 6. User Tasks. p. 46.
- ³³ Az RDA szövegének hivatalos magyar fordítása még nem létezik, ezért a szabvány szövegéből vett kifejezéseket igyekezünk következetesen, szó szerint idézni.
- ³⁴ Az ábrát alkalmazza Maxwell: FRBR... p. 9.

³⁵ V.ö.: LeBOEUF, Patrick: Special Issue: The FRBR Family of Models. Foreword. In: Cataloging and Classification Quarterly, vol. 50 no. 5-7. (2012) p. 355-359.

Beérkezett: 2017. IV. 3-án.

Vass Johanna

könyvtárvezető,
Magyar Művészeti Akadémia
Titkársága.
E-mail: vass.johanna@mma.hu